ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಸಂಕೀರ್ಣ ಗ್ರಂಥಗಳು

(ಅಣುಭಾಷ್ಯ, ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ, ಜಯಂತೀನಿರ್ಣಯ, ಶ್ರೀಕಂದುಕಸ್ತುತಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾಮೃತಮಹಾರ್ಣವ, ನಖಸ್ತುತಿ, ತಂತ್ರಸಾರ, ಯಮಕಭಾರತ, ಕರ್ಮನಿರ್ಣಯ, ಸದಾಚಾರಸ್ಮೃತಿ)

ಕನ್ನಡ ಟೀಕಾ ಭಾಷಾಂತರ

ವೇದಮೂರ್ತಿ ದ್ವೈತವೇದಾಂತವಾಚಸ್ಪತಿ

ಶ್ರೀ ಅಗ್ರಹಾರ ನಾರಾಯಣ ತಂತ್ರಿಗಳು

॥ ಶ್ರೀಮಧ್ವನಾಥೋ ವಿಜಯತೇ ॥

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ

ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಸಂಕೀರ್ಣ ಗ್ರಂಥಗಳು

(ಅಣುಭಾಷ್ಯ, ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ, ಜಯಂತೀನಿರ್ಣಯ, ಶ್ರೀಕಂದುಕಸ್ತುತಿ,
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾಮೃತಮಹಾರ್ಣವ, ನಖಸ್ತುತಿ, ತಂತ್ರಸಾರ, ಯಮಕಭಾರತ,
ಕರ್ಮನಿರ್ಣಯ, ಸದಾಚಾರಸ್ಮೃತಿ)

ದ್ವೈತವೇದಾಂತವಿದ್ವಾನ್, ದ್ವೈತವೇದಾಂತಶಿರೋಮಣಿ ವೇದಾಂತವಾಚಸ್ಪತಿ,
ಉಡುಪಿ ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಪಾಠಶಾಲಾನಿವೃತ್ತ ವೇದಾಂತಪ್ರಾಚಾರ್ಯ

ದಿ॥ ಶ್ರೀ ಅಗ್ರಹಾರ ನಾರಾಯಣ ತಂತ್ರಿಗಳಿಂದ

ರಚಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಟೀಕಾ ಭಾಷಾಂತರ ಸಹಿತ

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ
ಶ್ರೀಶ್ರೀಪಾದರಾಜಮಠ, ಮುಳಬಾಗಿಲು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಯಮಕಭಾರತ

'ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಭಾರತಂ ಸಾರಂ, ನ ಭಾರತಸಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಾರತವು ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಯದಿಹಾಸ್ತಿ ತದನ್ಯತ್ರ ಯನ್ನೇಹಾಸ್ತಿ ನ ಕುತ್ರಚಿತ್, ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮೇಯವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿದ್ದ ಪ್ರಮೇಯವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ತಜ್ಜ್ಞಾನಾನ್ಮುಚ್ಯತೇಽಂಜಸಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋತ್ತಮವಾದ ಭಾರತದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಭಾರತವು ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯಾಸಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ದುರ್ಜನರ ಕುಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಶಿಷ್ಯರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾನುಸಾರ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಯಮಕಭಾರತವೆಂಬ ಈ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪದಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳು ಬರುವಂತೆ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಯಮಕವು. ಯಮಕಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಯಮಕಭಾರತವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ 'ಭಗವನ್ ಚಿತ್ರಕವಿತಾಂ ಲೌಕಿಕೀಂ ದರ್ಶಯನ್ ಕಿಲ । ಗೋಪ್ಯಂ ಭಾರತ ಸಂಕ್ಷೇಪಮಕೃಥಾ ವಿಶ್ವವಿಸ್ಮಯಂ' (ಮಧ್ವ.ಸ.15.ಶ್ಲೋ.83.) ಆಚಾರ್ಯರೇ! ಲೋಕವಿಷಯಕವಾದ ವಿಚಿತ್ರ ಕವಿತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ, ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸಂಕ್ಷೇಪ ರೂಪವಾದ ಕಾವ್ಯರೂಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿರಿ, ಎಂದು ಸುಮಧ್ವವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗದಂತೆ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವೆನು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಯಮಕ ಭಾರತವನ್ನು ನಿತ್ಯ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ ಪಾರಾಯಣದ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದೆಂಬ ಮಾತು ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ.

॥ ಓಂ ಶ್ರೀಃ ಓಂ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಯಮಕಭಾರತಂ

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ವ್ಯಾಸಂ ಭಾರತಕರ್ತಾರಂ ಮಧ್ವಂ ಮೂಲಕೃತಂ ತಥಾ ।
ಚೇತೋವಾಗ್ದೇವತಾಂ ವಾಣೀಂ ಗುರೂಂಶ್ಚ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಂ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಧನುಮದ್ಭೀಮಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ರಾಮಕೃಷ್ಣವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವಾಯ ನಮಃ ॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

ಮೂಲ ॥ ಧ್ಯಾಯೇತ್ತಂ ಪರಮಾನಂದಂ ಯನ್ಮಾತಾ ಪತಿಮಯದಪರಮಾಽಽನಂದಂ ।
ಉಜ್ಝಿತಪರಮಾನಂ ದಂಪತ್ಯಾದ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ರಮ್ಯೈಃ ಸದೈವ ಪರಮಾನಂದಮ್
॥ ೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯು ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದುತ್ತಮಳಾದಾಗ್ಯೂ ತನಗೆ ಆನಂದ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವಳೋ, ಅಂತಹ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪರಮಾನಂದ ರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ವಿಹಿತಗಳಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾತನೂ, ಆದ ಪರಮಾನಂದ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು.

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯ ಕರಾಲೋಽಲಂ ಚಕ್ರಂ ಕಾಲಃ ಪರಸ್ಯ ಹಿ ಕರಾಲೋಲಂ ।
ಯಸ್ಯ ಗದಾ ಪವಮಾನಃ ಸನ್ಯೋ ವ್ಯಾಸೋಽಭವತ್ಸದಾಪವಮಾನಃ ॥ ೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಜನಕಳಾದ ಕಾಲನಾಮಕದುರ್ಗಾದೇವಿಯೇ ಪ್ರಲಯಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಯಾವ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಕ್ರಾಭಿಮಾನಿನಿ ಯಾಗಿರುವಳೋ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ವಾಯುದೇವರು ಗದಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿರುವರೋ, ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಪರ್ಯಂತ ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ವೇದವ್ಯಾಸರಾಗಿ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ವಾಸಿಷ್ಠರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ॥2 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯ ರಮಾ ನ ಮನೋಗಂ ಜಗೃಹೇ ವಿಶ್ವಂಭರಾಽಪಿ ನಮನೋಽಗಂ ।
ಯಸ್ಯ ಪುಮಾನಾನಂದಂ ಭುಂಕ್ತೇ ಯದ್ಧಾಮ ಕಪತಿಮಾನಾನಂದಮ್ ॥
॥ ೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರ್ವಜ್ಞಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾರಕಳಾದಾಗ್ಯೂ ಯಾವ ವ್ಯಾಸರು ತಿಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ನಮಸ್ಕಾರಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಶಾಶ್ವತ

ವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೋ, ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರ ರಮಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಆನಂದದಾಯಕರೋ, ಅಂತಹ ವ್ಯಾಸರೇ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಭೀಷ್ಟದಾಯಕರು. ॥ 3 ॥

ಮೂಲ ॥ ಪರಮೇಷು ಯದಾ ತೇಜಃ ಪರಮೇಷು ಚಕಾರ ವಾಸೋದೇವೋ ಜಃ ।
ಮಾನಧಿ ಬಿಭ್ರತ್ಸು ಮನೋ ಮಾನಧಿಮಾऽऽಸೀನ್ನ ವಾಸುದೇವೋऽಜಃ ॥
॥ ೪ ॥

ಅರ್ಥ ॥ (ಜಃ= ಯಃ) ಯಾವ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ವಂದ್ಯನಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತವೇ ವಾಸುದೇವನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಹೊರತು ವಸುದೇವನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಾಸುದೇವನೆನಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲ.) ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಧಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತವೋ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ವಾಸುದೇವನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ॥ 4 ॥

ಮೂಲ ॥ ಸೋऽಜನಿ ದೇವಕ್ಯಂತೇ ಯಸ್ಮಾದನುಕಂಪನಾऽವ ದೇವಕ್ಯಂತೇ ।
ಅವದನ್ ದೇವ ಕ್ಯಂ ತೇ ಭುವನಂ ಹಿ ಸುರಾಃ ಸದೈವ ದೇವಕ್ಯಂತೇ ॥ ೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಆನಂದವನ್ನು ಹೇಳಿ ದೇವಾಧಿಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪೂರ್ಣಾನಂದವನ್ನು ವೇದಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೇವತೆಗಳ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ದೇವಕಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿರುವವನು ಹೊರತು ದೇವಕಿಯ ಮಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು (ಕೃಷ್ಣಾವತಾರಾನಂತರದಲ್ಲಿ) ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಾವು ಸರ್ವದಾ ನಿನ್ನ ಅಧೀನರೇ. ಆದಕಾರಣ ಭುವನಾಂತರ್ಗತರಾದ ಸಜ್ಜನರಾದ ನಮಗೆ ದೈತ್ಯರಿಂದ ನಾಶವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಕರುಣೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ॥ 5 ॥

ಮೂಲ ॥ ನೀತೋ ವಸುದೇವೇನ ಸ್ವತತೇನ ಸ ಗೋಕುಲಂ ಸುವಸುದೇವೇನ ।
ತತ್ರ ಯಶೋದಾ ತನಯಂ ಮೇನೇ ಕೃಷ್ಣಂ ಸ್ವಕೀಯಮವದಾತನಯಮ್ ॥
॥ ೬ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ತಂದೆಯೆಂದೆನಿಸಿದ ವಸುದೇವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಂದಗೋಕುಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ದನು. ನಂದಗೋಪನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಯಶೋದಾ ದೇವಿಯೂ ದ್ರೋಣನೆಂಬ ವಸುವಿನ ಸ್ವರೂಪನಾದ ನಂದಗೋಪನೂ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗನೆಂದೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ॥ 6 ॥

ಮೂಲ ॥ ವವೃಧೇ ಗೋಕುಲಮಧ್ಯಾ ದ್ಯೋ ದೇವೋ ವಿಶ್ವಮದ್ಭುತಾಕುಲಮಧ್ಯಾತ್ ।
ತತ್ರ ಚ ಪೂತನಿಕಾಯಾ ವಧಮಕರೋದ್ಯನ್ನಿಜಾಃ ಪೂತನಿಕಾಯಾಃ ॥ ೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಸರ್ವಲೋಕಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಜ್ಞರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. (ವಸ್ತುತಃ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ ಶೂನ್ಯನು.) (ಏಕೆಂದರೆ) ಹೇಳಲಶಕ್ಯವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯಾಕುಲೀಭೂತವಾದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಸಂಹರಿಸುವ, ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಈಗ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಕೂಡುವುದು? ಹಾಗೆಯೇ ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪೂತನಿಕಾ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಹತ್ಯಾದೋಷವು ಹೇಗೆ ಬರುವುದು? ಸರ್ವಥಾ ಬರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ- ಶುದ್ಧರಾದ ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಕರ್ಮವಶಾತ್ ನೀಚಯೋನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ ಪೂತರಾಗುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾದೋಷವು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುವುದು? ॥ 7 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಧುನೋಚ್ಚಕಟಂ ಲೋಲೀ ಪದಾಂಗುಷ್ಠೇನ ವಾತಪೇಶ ಶಕಟಂ ಲೋಲೀ।
ಅತನೋದ್ರಕ್ಷಾಮಸ್ಯ ಸ್ವಾಜ್ಞಾನಾದ್ಗೋಪಿಕಾ ಸದೇರಕ್ಷಾಮಸ್ಯ ॥ ೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಬಂಡಿಯ ಕೆಳಗಡೆ ಮಲಗಿಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಂಡಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಚಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳೊಂದರಿಂದಲೇ ಶಕಟಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶೇಷಶಾಯಿಯೂ, ಸರ್ವ ಜಗತ್ಪ್ರವರ್ತಕನೂ, ಪ್ರಾಣೋತ್ತಮನೂ, ರಮಾರಕ್ಷಕನೂ, ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿಯದೇ ಭಯನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಯಶೋದಾದೇವಿಯು ಮಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಳಂತೆ. ॥ 8 ॥

ಮೂಲ ॥ ಮುಖಲಾಲನಲೋಲಾ ತನ್ಮುಖಗಂ ಜಗದಚಷ್ಟ ಸಾಲನಲೋಲಾ ತತ್ ।
ನಾಧ್ಯೈನ್ಮಾಯಾಮಸ್ಯ ಜಗತ್ಪ್ರಭೋಃ ಸ್ವಾಧಿಕತತತಮಾಯಾಮಸ್ಯ ॥ ೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಶೋದೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುದ್ದುಮುಖದ ಚುಂಬನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾಗಿರುವಾಗ ಭಗವದ್ರಕ್ಷಿತ ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕ ಆವರಣ ಸಹಿತ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪುಟ್ಟಬಾಯಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡು ಬೆಚ್ಚಿ ಬೆರಗಾದಳು. ಹೀಗಾದರೂ ಯಶೋದೆಯು ಅತ್ಯುತ್ತಮವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವೂ ಆದ ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ, ಸರ್ವಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕರ್ತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ.

ಮೂಲ ॥ ತಸ್ಯ ಸುಶರ್ಮಾಣ್ಯಕರೋ ದರಿಣೋ ಗರ್ಗಃ ಸದುಕ್ತಿಕರ್ಮಾಣ್ಯಕರೋತ್ ।
ಅವದನ್ನಾಮಾನಮಯಂ ಜಗದಾದಿಂ ವಾಸುದೇವನಾಮಾನಮಯಮ್ ॥
॥ ೧೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಮುಕ್ತರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ಯನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ (ಯಾದವರಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರಾದ) ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಶಂಖಪಾಣಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವೇದೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಗರ್ಗಾಚಾಯರು ವೇದಾದಿಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಅಜ್ಞೇಯನೂ, ಸರ್ವಜಗತ್ಪ್ರೇರಕನೂ, ಸರ್ವಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟು ನಂದಾದಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರಭೂತನೆಂದುಪದೇಶಿಸಿದನು. ॥ 10 ॥

ಮೂಲ ॥ ತಸ್ಯ ಸಖಾ ಬಲನಾಮಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಭ್ರಾತಾಽಥ ಯನ್ನಿಜಾ ಬಲನಾ ಮಾ ।
ಯಸ್ಯ ಚ ಪರ್ಯಂಕೋಽಯಂ ಪೂರ್ವತನೋ
ವಿಷ್ಣುಮಜಸಪರ್ಯಂ ಕೋಽಯಮ್ ॥ ೧೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಬಲನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು (ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಇಟ್ಟರು) ಆ ಬಲರಾಮನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನೂ ಜ್ಯೇಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆವರಣರೂಪಳೋ, ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯೋ, ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಲರಾಮನು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಯ್ಯಾರೂಪನೋ, ಅಂತಹ ಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿದ್ದ ಶೇಷರೂಪನಾದ ಬಲರಾಮನೆಲ್ಲಿ? ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಲ್ಲಿ? (ಆದ ಕಾರಣ ಪ್ರಿಯತ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠತ್ವಾದಿಗಳು ಅವತಾರ ಪ್ರಯುಕ್ತವೇ ಹೊರತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದಲ್ಲ) ॥ 11 ॥

ಮೂಲ ॥ ತೇನ ಹತೋ ವಾತರಯಸ್ತೃಣಚಕ್ರೋ ನಾಮ ದಿತಿಸುತೋಽವಾತರಯಃ ।
ಹರಮಾಣೋ ಬಾಲತಮಂ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಕಂಠರೋಧಿನಾಽಬಾಲತಮಮ್ ॥
॥ ೧೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ವಾಯುವಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳ ತೃಣಾವರ್ತನೆಂಬ ದೈತ್ಯನು ವ್ಯಾಪ್ತಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಒಯ್ಯಲಶಕ್ಯನಾದ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವೆಂದು ತಿಳಿದು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಆತನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಮುಕಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೈತ್ಯನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಶ್ವಾಸವಾಯುವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸವಿಲ್ಲದವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ 12 ॥

ಮೂಲ ॥ ಸೋಽವನಿಮಧ್ಯೇ ರಂಗನ್ನರಿದರಯುಕ್ ಬಾಲರೂಪಮಧ್ಯೇರಂಗನ್ ।
ಅಮುಷನ್ನವನೀತಮದಃ ಸಗೋಕುಲೇ ಗೋಪಿಕಾಸುನವನೀತಮದಃ ॥೧೩॥

ಅರ್ಥ ॥ ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೃಹ ಪ್ರದೇಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಇತರ ಬಾಲಕರಂತೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದು ಚಕ್ರಶಂಖಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಾಲರೂಪಿ ವಾಯುವನ್ನೇರಿ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಮತ್ತನಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರಿಗೆ ಚೌರ್ಯದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹ ಸುಖವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬೆಣ್ಣೆಯ ಮುದ್ದೆಯನ್ನು ಕದ್ದನು. ॥ 13 ॥

ಮೂಲ ॥ ತನ್ಮಾತಾ ಕೋಪಮಿತಾ ತಮನುಸಸಾರಾತ್ಮವಾದಕೋಪಮಿತಾ ।
ಜಗೃಹೇ ಸಾಽನಮನಂ ತಂ ದೇವಂ ತಚ್ಚಿಂತಯೈವ ಸಾನಮನಂತಮ್ ॥೧೪॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡ ತಾಯಿಯಾದ ಯಶೋದೆಯು ಓಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆಪಾತತಃ ತೋರುವ ಕರ್ಮಾದಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೊರೆದು ಮುಖ್ಯತಃ

ಭಗವತ್ಪ್ರತಿಪಾದಕವೇ ಆದ ವೇದವಾಕ್ಯದಂತೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡಿದಳು. ಯಾರಿಗೂ ಹಿಡಿಯಲಶಕ್ಯನೂ ಯಾರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸದವನೂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತನೂ, ಸ್ವತಂತ್ರೇಚ್ಛನೂ, ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯಶೋದೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿ, ಎಂಬ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಹಿಡಿಯುವವಳಾದಳು. ॥ 14 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ಸಾಽಂತರಿತಾಮಾನಂ ವಿಷ್ಣುಂ
ವಿಶ್ವೋದ್ಭವಂ ಸದಾಽಂತರಿತಾಮಾನಂ ।
ಅನಯದ್ದಾಮೋದರತಾಂ ಯೋಽರಮಯತ್ಸುಂದರೀಂ
ನಿಜಾಮೋದರತಾಂ ॥ ೧೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಆಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪನಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ) ಯೇ ಸ್ನೇಹ ಭರಿತಳಾದ ಸುಂದರಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪದುರ್ಗೆಯನ್ನೇ ಸದಾ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ರಮಿಸುತ್ತಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, (ಬ್ರಹ್ಮ ರಮಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣರನ್ನುದರದೊಳಗೆ ಧರಿಸಿರುವವನೂ) ವ್ಯಾಪ್ತನೂ ಸರ್ವಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಸದಾ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಿಗಲಾರದವನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯಶೋದೆಯು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದಳು. ॥ 15 ॥

ಮೂಲ ॥ ಚಕ್ರೇ ಸೋಽರ್ಜುನನಾಶಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಯತ್ಸ್ಮೃತಿಃ ಸದಾಽರ್ಜುನನಾ ಶಂ ।
ತೌ ಚ ಗತೌ ನಿಜಮೋಕಃ ತೇನೈವ ನುತೇನ ಯನ್ನಿಜಾನಿಜಮೋಕಃ ॥೧೬॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪುರುಷನು ಶುದ್ಧನಾಗಿ ನಿತ್ಯ ಸುಖಸ್ವರೂಪ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 2 ಸರಳೀ ವೃಕ್ಷ (ಮತ್ತಿಮರ) ಗಳನ್ನು ಮುರಿದನು. ಆ ವೃಕ್ಷ ಶರೀರರೂಪರಾದ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತರಾದ ನಲಕೂಬರ ಮಣಿಗ್ರೀವರೆಂಬ ಸುರರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಆತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಶಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಟರಾದ ಧುನಿ, ಚಮು ಎಂಬ ದೈತ್ಯರು ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೂ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೂ ಅವರವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ॥ 16 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ವೃಂದಾವನವಾಸಂ ಗೋಪಾಃ ಚಕ್ರುರ್ಜಗಚ್ಛಿತ್ರಾಽವನವಾಸಂ ।
ತತ್ರ ಬಕಾಸುರಮಾರಃ ಶೌರಿರಭೂನ್ನಿತ್ಯಸಂಶ್ರಿತಾಸುರಮಾರಃ ॥ ೧೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರಳೀವೃಕ್ಷಗಳು ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಗೊಲ್ಲರು (ಆ ಊರನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು) ಸರ್ವಜಗತ್ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆವಾಸದಿಂದ) ಸ್ವರ್ಗತುಲ್ಯವಾದ ವೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ಆವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಆ ವೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಶಕರಾದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ತಮೋಭಿಮಾನಿನಿಯಾದ ದುರ್ಗಾದೇವಿ ಇವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೂ ರತಿಪ್ರದನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ 17 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಹನದ್ವತ್ಸತನೂಕಂ ಯೋಽಪಾಲ್ಲೋಕಂ ಸ್ವಯತ್ನವತ್ಸತನೂಕಂ ।
ಸೋಽಪಾದ್ವತ್ಸಾನಮರಃ ಸಹಾಗ್ರಜೋ ಗೋಪವತ್ಸವತ್ಸಾನನಮರಃ ॥೧೮॥

ಅರ್ಥ || ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಅಧಮರಾದ ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕ ನಿಖಿಲಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನಂತೆ ಅನಾಯಾಸದಿಂದಲೇ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವವನೂ ಮರಣಶೂನ್ಯನೂ, ಪ್ರಾಣ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೊಲ್ಲರ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಅಣ್ಣನಾದ ಬಲರಾಮನಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕರುವಿನ ರೂಪ ತಾಳಿ ಬಂದ ವತ್ಸಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. || 18 ||

ಮೂಲ || ಸ ವಿಭುಃ ಶ್ರೀಮಾನಹಿಕೇ ನನರ್ತ ಯಸ್ಯ ಶ್ರಮಾನಮಾ ಮಾನಹಿ ಕೇ |
ಅಕರೋನ್ನದ್ಯುದಕಾಂತಂ ಕಾಂತಂ ನೀತ್ವೋರಗಂ ಸ
ನಾಽಽದ್ಯುದಕಾಂತಮ್ || || ೧೯ ||

ಅರ್ಥ || ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಳಿಂಗಸರ್ಪನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡಿದವನಾದಾಗ್ಯೂ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನೇ ಆದನು. (ಅಂದರೆ ಸರ್ಪನ ವಿಷದಿಂದ ಶರೀರದ ಕಾಂತಿಯು ಕೆಡಲಿಲ್ಲ.) ಪ್ರಲಯೋದಕದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶರೀರ ಕಾಂತಿಯು ಶ್ರಮಪ್ರಯುಕ್ತ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಂಕೋಚವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸರ್ಪಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನರ್ತನಮಾತ್ರದಿಂದ ಶೋಭೆಗೆ ಹಾನಿ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಮುನಾನದಿಯ ನೀರನ್ನು ವಿಷದಿಂದ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಳಿಂಗನನ್ನು ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರಮಣದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ನಿರ್ವಿಷವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು || 19 ||

ಮೂಲ || ಹತ್ವಾ ಧೇನುಕಮೂಢಂ ಬಲಾತ್ಪ್ರಲಂಬಂ ಚ ಖೇಟ್ ಸಧೇನುಕಮೂಢಂ |
ವ್ರಜಮಾವೀದಮೃತಾಶಃ ಪೀತ್ವಾ ವಹ್ನಿಂ ಚರಸ್ಥಿರಾದಮೃತಾಶಃ || ೨೦ ||

ಅರ್ಥ || ಧೇನುಕಾಸುರನಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವರವಿತ್ತ ಆಕಾಶಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಗಣಪತಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನೂ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮೂರ್ಖನಾದ ಧೇನುಕಾಸುರನನ್ನೂ, ಬಲರಾಮನನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಪ್ರಲಂಬಾಸುರನನ್ನು ಬಲರಾಮನಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಟವಾದ ತನ್ನ ಶುಕ್ಲಕೇಶರೂಪದಿಂದಲೂ ಸಂಹರಿಸಿ ಆನಂದಾಮೃತವನ್ನು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಚರಾಚರವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಡುಕಿಚ್ಚನ್ನು ಕುಡಿದು ನಂದಗೋಕುಲವನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳ ಗುಂಪನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿದನು. || 20 ||

ಮೂಲ || ಗಿರಿಣಾ ರಕ್ಷಾಽಪಿ ಕೃತಾ ವ್ರಜಸ್ಯ ತೇನ ಸ್ವರಕ್ಷರಕ್ಷಾಪಿಕೃತಾ |
ಶಕ್ರಾಯ ವ್ಯಂಜಯತಾ ಸ್ವಾಂ ಶಕ್ತಿಂ ವಿಶ್ವಮಾತ್ಮನಾಽವ್ಯಂ
ವ್ಯಂಜಯತಾ || ೨೧ ||

ಅರ್ಥ || ಆನಂದರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನಗಾಗಿ ಹಾಲು ಸುರಿಸುವ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೇಘಾಧಿಪತಿತ್ವರೂಪ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನಾದಾಗ್ಯೂ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮರೆತಿರುವ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ತಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವದವತಾರಭೂತನೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವವನಾಗಿ ಗೋವರ್ಧನ

ಪರ್ವತವನ್ನೆತ್ತಿ ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರ ಮೇಘಗಳಿಂದ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೋವುಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನೂ ಗೋಪಾಲಕರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ತಾನೇ ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನೆಂಬುವುದನ್ನೂ ಗೋಪಾಲಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ॥ 21 ॥

ಮೂಲ ॥ ರೇಮೇ ಗೋಪೀಷ್ವರಿಹಾ ಸ ಮನ್ಮಥಾಕ್ರಾಂತಸುಂದರೀಪೀಷ್ವರಿಹಾ।
ಪೂರ್ಣಾನಂದೈಕತನುಃ ಸ ವಿಶ್ವರುಕ್ಪಾವನೋಽಪ್ಯಾನಂದೈಕತನುಃ ॥ ೨೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯದ್ಯಪಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅತ್ಯಧಿಕ ಆನಂದಾತ್ಮಕ ಮುಖ್ಯ ಶರೀರವುಳ್ಳವನು, (ಸಮಸ್ತ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನು.) ಎಲ್ಲಾ ಭಕ್ತರ ಕಾಮಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವವನು. ಭಕ್ತರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಮುಖ್ಯತಃ ಆನಂದ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದವನು. ಆದರೂ ಸರ್ವದಾ ಪೂರ್ಣಾನಂದವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶಂಖಚೂಡನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಕಾಮಪೀಡಿತರಾದ, ಸುಂದರಿಯರಾದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ವಿಹರಿಸಿ ತಾನು ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಅವರ ಕಾಮವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಮಣವು. ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ॥ 22 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ಹತಯೋರ್ಗಲಿಕೇಶ್ಯೋಃ ಶ್ವಫಲ್ಕಜಪ್ರಾಪಿತಃ ಪುರೀಂ ಗಳಿಕೇಶ್ಯೋಃ ।
ಭಂಕ್ತ್ವಾ ಧನುರಾಜವರಂ ಜಘಾನ ತೇನೈವ ಚ ಸ್ವಯಂ ರಾಜವರಮ್ ॥
॥ ೨೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಆ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರರಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ವೃಷಭಾಕಾರನಾದ ಅರಿಷ್ಟಾಸುರ, ತುರಗರೂಪಿಯಾದ ಕೇಶಿನಾಮಕ ದೈತ್ಯ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮಧುರಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಅಕ್ರೂರನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರರ ವರಬಲವುಳ್ಳ ರುದ್ರನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮುರಿದು ಆ ಬಿಲ್ಲಿನ ತುಂಡಿನಿಂದಲೇ ಕಂಸನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ॥ 23 ॥

ಮೂಲ ॥ ಮೃತ್ನನ್ ಗಜಮುಗ್ರಬಲಂ ಸಬಲೋ ರಂಗಂ ವಿವೇಶ ಸ್ಮೃತಿಮುಕ್ ರಬಲಂ ।
ಹತ್ವಾ ಮಲ್ಲೌ ಬಲಿನೌ ಕಂಸಂ ಚ ವಿಮೋಕ್ಷಿತೌ ತತೌ ರೌ ಬಲಿನೌ ॥೨೪॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಲರಾಮನೊಡನೆ ರುದ್ರನ ವರಬಲವುಳ್ಳ ಕುವಲಯಾಪೀಡ ಎಂಬ ಆನೆಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿ ವಿಶೇಷದಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದ ರಣರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಚಾಣೂರ ಮುಷ್ಟಿಕರೆಂಬ ಜಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ, ಕಂಸನನ್ನೂ, ಅವನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡತಕ್ಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗುಣಗಳುಳ್ಳವರೂ, ವರಬಲವುಳ್ಳವರೂ, ಕಂಸನಿಂದ ಬಂಧಿತರೂ ಆದ ತನ್ನ ಪಿತೃಗಳಾದ ದೇವಕೀ ವಸುದೇವರನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಉಪವೀತನಾಗಿ ಸಾಂದೀಪಿನಿಗುರುಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ॥ 24 ॥

ಮೂಲ ॥ ಪ್ರಾದಾತ್ಸಾಂದೀಪನಯೇ ಮೃತಪುತ್ರಂ ಜ್ಞಾನದೀಪಸಾಂದೀಪನಯೇ ।
ಗುರ್ವರ್ಥೇಽಜ್ಞಾನತಮಃ ಪ್ರಭೇದಿತಾ ನಿತ್ಯಸಂಭೃತಾಜ್ಞಾನತಮಃ ॥ ೨೫ ॥

ಅರ್ಥ || ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಮಸ್ತ ಸಜ್ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಛೇದಿಸಿರುವನೋ, ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರ ಅಜ್ಞಾನಪರಿಹಾರಕಳಾದ, ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯು ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಲರಾಮನೊಡನೆ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಂಡಿತೋತ್ತಮರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಗುರುಗಳಾದ ಸಾಂದೀಪಿನ್ಯಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣಾರೂಪವಾಗಿ ಮೃತ ಪುತ್ರನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. || 25 ||

ಮೂಲ || ಜಿತ್ವಾ ಮಾಗಧರಾಜಂ ತೋಷಿತಮಕರೋತ್ಸದಾಽಽತ್ಮಯೋಗಧರಾಜಂ |
ಅನುಕುರ್ವನ್ನಿಜಸದನಂ ಚಕ್ರೇ ರಮ್ಯಂ ಪುರಂ ಸುಬೋಧನಿಜಸದನಮ್ ||
|| ೨೬ ||

ಅರ್ಥ || ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಗಧದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸದಾ ತನ್ನ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದನು. (ಅಂದರೆ ತಾನು ಜರಾಸಂಧನಿಗೆ ಅಜೇಯತ್ವ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೆಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಮಹಾನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದು ಎಂದು ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಭಯವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪರಿಹರಿಸಿದನು.) ಭಗವತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾವಿರ್ಭಾವ ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಂತಿರುವುದು, ಸಮೀಚೀನಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಯಾದವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಂದಿರವಾದುದು ಮನೋಹರವೂ ಆದ ದ್ವಾರಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸಮುದ್ರದ ನಡುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. || 26 ||

ಮೂಲ || ಪ್ರಸಭಂ ಸ ಗಜಬಲಸ್ಯ ಕ್ಷತ್ರಸ್ಯೋಚ್ಚೈಃ ಸಮಗಧರಾಜಬಲಸ್ಯ |
ಮಾನಂ ಶಿಶುಪಾಲವರಂ ಹತ್ವಾ ಭೈಷ್ಮೀಮವಾಪ ಶಿಶುಪಾಲವರಂ|| ೨೭ ||

ಅರ್ಥ || ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆನೆ ಮೊದಲಾದ ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯವುಳ್ಳ, ಜರಾಸಂಧನ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯ ಪಡೆದ, ಶಿಶುಪಾಲನಿಗೆ ರುಕ್ಮಿಣೀದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾದ ರುಕ್ಮಿ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ವರದಿಂದುಂಟಾದ ದುರಹಂಕಾರವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ರುಕ್ಮಿಣೀದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. || 27 ||

ಮೂಲ || ಹಂಸೋ ಡಿಭಿಕಶ್ಚಪಲಾವಮುನಾ ಸಂಸೂದಿತೌ ಯವನಕಶ್ಚ ಪಲಾ |
ಕೀರ್ತಿರ್ವಿಮಲಾ ವಿರತಾ ಪ್ರತತಾ ವಿಶ್ವಾಧಿಪಾವನೀಽಽಲಾವಿರತಾ || ೨೮ ||

ಅರ್ಥ || ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಹಂಸ ಡಿಭಿಕರನ್ನೂ ಕಾಲಯವನನನ್ನೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಂಹರಿಸಿದಾಗ ನಿರ್ಮಲವೂ, ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯವೂ, ಭಾಗೀರಥ್ಯಾದಿ ತೀರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಯುವಿನಿಂದ ಉಪದೇಶಾದಿಗಳ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸರ್ವತ್ರ ಹಬ್ಬಿಸಿತು. || 28 ||

ಮೂಲ ॥ ಸತ್ಯಾಜಾಂಬವತೀಯರ್ಾಃ ಭಾರ್ಯಾಃ

ವಿಂದಾದ್ಯಾಃ ಭಾನುಸಾಂಬವತೀಯರ್ಾಃ ।

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಂ ಮೋದರತಃ ಪ್ರಾಪ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಹರಿಃ ಸುತಂ ಮೋದರತಃ ॥೨೯॥

ಅರ್ಥ ॥ ರುಕ್ಮಿಣೀ ಸತ್ಯಭಾಮಾ ಮೊದಲಾದವರ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೇನೇ ಆನಂದಭರಿತನಾಗಿ ಸ್ವರಮಣನಾದರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸತ್ಯಭಾಮೆ ಜಾಂಬವತಿಯರೇ ಪ್ರಧಾನರಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಮೊದಲಾದ 16000 ಸುಂದರಿಯರನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯಭಾಮೆಯಲ್ಲಿ ಭಾನು, ಜಾಂಬವತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಬ ಮೊದಲಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾದ್ರಮಾರೂಪಳಾದ ರುಕ್ಮಿಣೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೆಂಬ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ॥ 29 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯತ್ಪರಿವಾರತಯೇಶಾಃ ಜಾತಾ ದೇವಾಃ ನೃಪಾತ್ಮನಾಽರತಯೇಶಾಃ ।

ಯದ್ಭರಿತಂ ವಿಷಸರ್ಪ ಪ್ರಭೃತಿ ಧ್ವಾಂತಂ ನ ಮಾರುತಿಂ ವಿಷಸರ್ಪ ॥ ೩೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತ ಶತ್ರು ಸಂಹಾರಕ ಸೇವಾನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸರ್ವಲೋಕಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರೂ, ಸರ್ವದಾ ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾದ ಸದಾಗತಿ ಯುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಂದ ನಿಯಮ್ಯರೂ ಆದ ಶೇಷಾದಿದೇವತೆಗಳು ಪರಿವಾರರಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವರೋ, ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರನಾದ ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವಿಷ, ಸರ್ಪ, ಅಗಾಧಜಲ, ವಿಷಾನ್ನ, ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹ, ಬೆಂಕಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾರಕ ವಸ್ತುಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಪೀಡಿಸಲು ಶಕ್ತಗಳಾಗಲಿಲ್ಲವೋ, (ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.) ॥ 30 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯೇನ ಹಿಡಿಂಬಬಕಾದ್ಯಾ ರಕ್ಷೋಧೀಶಾಃ ನಿಪಾತಿತಾಃ ಬಬಕಾದ್ಯಾಃ ।

ಭೀಮೇ ಪ್ರೀತಿಮಮೇಯಾಂ ವ್ಯಂಜಯತಾ ತೇನ ಶೇಷಪಾತಿ

ಮಮೇ ಯಾಮ್ ॥ ೩೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶೇಷ ರುದ್ರ ಗರುಡ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವೂ, ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಅಧಿಕವೂ ಆದ ಯಾವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿಸಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಕರಾದ ಹಿಡಿಂಬ, ಬಕ, ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರರನ್ನು ಭೀಮಸೇನನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ॥ 31 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ಕೃಷ್ಣಾವರಣೇತಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ತಾನ್

ರಾಜ್ಞೋಽಶೃಣೋತ್ಸದಾವರಣೇತಾನ್ ।

ದ್ರಷ್ಟುಂ ಯಾತಸ್ಸಬಲಸ್ತಾಂ ಚಾನ್ವೈಷೀತ್ಪೃಥಾಸುತಾನ್ ತತಸ್ಸಬಲಃ ॥ ೩೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಆ ಮೇಲೆ ಯೋಗ್ಯರೂ ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಆದ ಭೀಮಾದಿಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ಮಾನಭಂಗ ವಾಗುವುದೆಂಬ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದು ಅಜ್ಞಾನಮೋಹಿತರಾಗಿ ತಾವೇ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ವರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ದುಷ್ಟರಾಜರು ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಲರಾಮನೊಡನೆ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ನೋಡಲೋಸುಗ ಬಂದು ಆ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿ ದ್ರೌಪದಿಗೂ ಸರ್ವದಾ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರರಾದ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಆಶೀರ್ವಾದರೂಪ ವರವನ್ನಿತ್ತು (ಅವರನ್ನು ಪಾಂಚಾಲಪುರದಿಂದ ಹಸ್ತಿನಾವತೀ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ)ಕಳುಹಿಸಿದನು. ॥ 32 ॥

ಮೂಲ ॥ ತಾನಿಂದ್ರಸ್ಥಳವಾಸಾನ್ ಚಕ್ರೇ ಕೃಷ್ಣಃ ಪರೋ ನಿಜಸ್ಥಲವಾಸಾನ್ ।
ಸ್ವಬಲೋದ್ರೇಚಿತಮಾನ್ಯೈಃ ಜುಗೋಪ ಧರ್ಮಂ ಚ ತೈಃ ಪರಾಚಿತಮಾನ್ಯೈಃ ॥
॥ ೩೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಪಾಂಡವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ರಾಜ್ಯದ ಏಕದೇಶವಾದ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ ತನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ರೂಪಬಲದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರೂ ವಂದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಉತ್ತಮರಿಂದಲೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದಲೂ ಸರ್ವಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಪಾಂಡವರಿಂದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಸಿದನು. ॥ 33 ॥

ಮೂಲ ॥ ವಾಲಿವಧಾನುನಯಾಯ ಪ್ರಣಯೀ ಸಖ್ಯಂ ಸುಸಂದಧೇಽನುನಯಾಯ ।
ವಾಸವಜೇನ ವಿಶೇಷಾತ್ತೇನೈವ ಪುನರ್ನೃಜನ್ಮಜೇನ ವಿಶೇಷಾತ್ ॥ ೩೪ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ರಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದುದರಿಂದುಂಟಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆಯೇ, ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಸುಗ್ರೀವನೇ ಕರ್ಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲೋಕನೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಲೋಕ ಸಂಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮೊದಲು ವಾಲಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಇಂದ್ರನೇ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆತನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜ ನಕುಲ ಸಹದೇವರಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅತಿದೃಢವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವಸ್ತುತಸ್ತು ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚತುರ್ಮುಖ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಸಂಹರಿಸುವ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯದಿಂದುಂಟಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಸರ್ವಥಾ ಅಸಂಭಾವಿತವೇ ಆಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ॥ 34 ॥

ಮೂಲ ॥ ಮಾತುಃ ಪರಿಭವಹಾಽನ್ಯೈ ರಾಜ್ಞಾ ದ್ಯುಸದಾಮಿತಶ್ಚ ಪರಿಭವಹಾನ್ಯೈ ।
ಅಭವನ್ನರಕಮುರಾರೀರ್ಯೋಽವಾತ್ಸೀದತ್ರಸಮಸ್ತನರಕಮುರಾರಿಃ ॥ ೩೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಭೂದೇವತೆಯಾದ ಧರಾದೇವಿಗೆ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀವರಾಹರೂಪಿಯೂ, ಭೂ ಎಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅವತಾರಭೂತಳಾದ ಸತ್ಯಭಾಮೆಗೆ ಪತಿಯೂ ಆದ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಮಹಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯೇಯನಾಗಿ ಆವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅಂತಹ, ಸ್ವರ್ಗವೇ ಮಂದಿರವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿ ಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಂದಲೂ, ಇತರ ಮುನಿಗಳಿಂದಲೂ, ತಾಯಿಯಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯ

ಕುಂಡಲವನ್ನಪಹರಿಸಿದ ನರಕಾಸುರನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನೂ ಸಂಸಾರದುಃಖಪರಿಹಾರಕನೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನರಕಾಸುರನನ್ನೂ ಮುರಾಸುರನನ್ನೂ, ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು ॥ 35 ॥

ಮೂಲ ॥ ನೀತೋ ದಿವಿ ದೇವವರ್ಯೈ ರೇಮೇ ಸತ್ಯಾಸಮನ್ವಿತೋಽದೇವವರ್ಯೈಃ ।
ಸರ್ವರ್ತುವನೇ ಶಶಿನಾ ನಿಶಿ ಸತ್ಯಾಂ ವಾಸರೇ ವನೇಽಶಶಿನಾ ॥ ೩೬ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಅಸುರರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಲಂಕನಾದ ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಭೆಗಳಿಂದ (ಅಂಧಕಾರ ಲೇಶವಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ) ರಾತ್ರಿಯು ಹಗಲಿಗೆ ಸಮವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸಿದನು. ॥36॥

ಮೂಲ ॥ ಸುರತರುಮಾಪಾಲಿಮತಾತ್ತ್ವಾಶಯನ್ ಶಕ್ತಿಮಾತ್ಮನಃ ಪಾಲಿಮತಾತ್ ।
ಸುರವರವೀರೇಷು ದರೀ ಪ್ರಧಾನಜೀವೇಶ್ವರಃ ಪರೇಷುದರೀ ॥ ೩೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಲೋಕಪಾಲಕರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಇಂದ್ರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದವನೂ, ಜಡಜೀವರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನೂ, ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳ ನಾನಾವಿಧ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿದವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶಂಖವನ್ನೂದಿ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪಾರಿಜಾತ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಯ್ದನು. ॥ 37 ॥

ಮೂಲ ॥ ಪುರಮಭಿಯಾಯಾರಿದರೀ ದತ್ವಾ ಭದ್ರಾಂ ಪೃಥಾಸುತಾಯಾರಿದರೀ ।
ಶಕ್ರಪುರೀಮಭಿಯಾತಃ ಪ್ರಾದಾದ್ವಹ್ನೇರ್ವನಂ ಸತಾಮಭಿಯಾಽತಃ ॥ ೩೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಚಕ್ರಶಂಖಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಸುಭದ್ರಾದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿ ಸುಭದ್ರೆಯು ತನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ದುರ್ಯೋಧನನ ಆಶೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದು ಖಾಂಡವ ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಜರಿತಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿ ಇಡೀ ಖಾಂಡವವನವನ್ನೇ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ॥ 38 ॥

ಮೂಲ ॥ ಶಿವಭಕ್ತಪ್ರವರಾದ್ಯಂ ಪುಮಾನ್ನ ಸೇಹೇ ಗಿರೀಶವಿಪ್ರವರಾದ್ಯಂ ॥
ತಂ ಸ್ವಾತ್ಮೇಂದ್ರವರೇಣ ವ್ಯಧುನೋದ್ಭೀಮೇನ ಧೂತರುದ್ರವರೇಣ॥ ೩೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶಿವಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ಯಾವ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ರುದ್ರ ದುರ್ವಾಸರ ವರಬಲದಿಂದ ದೃಪ್ತನಾದ ಕಾರಣ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ರುದ್ರನ ವರವನ್ನೂ ಬಹುಧಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರುವವನೂ, ಮತ್ತೂ ಬಹುಧಾ ಪರಾಜಿತನಾದ ರುದ್ರನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೂ ಆದ ಭೀಮನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿಸಿದನು. ॥ 39 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯಾಽಜ್ಞಾಬಲಸಾರೈಃ ಪಾರ್ಥೈರ್ದಿಗ್ಭ್ಯೋ ಹೃತಂ ಧನಂ ಬಲಸಾರೈಃ ।
ಜಿತ್ವಾ ಕ್ಷ್ಮಾಮವಿಶೇಷಾಂ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಭೂಪಾನ್ ಸಮಸ್ತಕಾಮವಿಶೇಷಾಮ್
॥ ೪೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಲಬ್ಧವಾದ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಓಡಿಸುತ್ತಿರುವ, ಅತಿ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಪಾಂಡವರು ಸಮಸ್ತ ರಾಜರನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಗೆಲಿದು ಮೋಕ್ಷೇತರ ಸಮಸ್ತ ಕಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ವಶೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ದಿಗ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಂದು ಹಾಕಿದರೋ, (ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮನು.) ॥ 40 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ಪಾರ್ಥಾನ್ ಕ್ರತುರಾಜಂ ಪ್ರಾಪಯದಮರೇಟ್ ಸರುದ್ರಶಕ್ರತುರಾಜಂ ।
ಪೂಜಾ ತೇನಾವಾಪಿ ಛಿನ್ನಶ್ಚೈದ್ಯಃ ಸ್ಮೃತಿಂ ಗತೇನಾವಾಪಿ ॥ ೪೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದಿಗ್ವಿಜಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಿವಾರತ್ವೇನ ಪೂಜ್ಯರಾದ ರುದ್ರ ದೇವೇಂದ್ರ ವಾಯು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳುಳ್ಳ ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ, ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಶ್ರೇಷ್ಠವನ್ನೂ ಪಾಂಡವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ರಾಜಸೂಯಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಅಗ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಿರೋಧಕನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನನ್ನು ಚಕ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶಿಶುಪಾಲನಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಟನಾದ ಜಯನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ॥ 41 ॥

ಮೂಲ ॥ ನಿಹತೌ ಸೌಭಕರೂಶೌ ಶೀತೋ ಭಾತಶ್ಚ ಯೇನ ತೌ ಭಕರೂಶೌ ।
ಅಜಯದ್ರುದ್ರಂ ಚ ರಣೇ ಬಾಣಾರ್ಥೇಽವನತಿಪತಿತಕಚಂದ್ರಂ ಚರಣೇ ॥
॥ ೪೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸಾಲ್ವ ದಂತವಕ್ರರನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸಂಹರಿಸಿರುವನು. ಶಾಂತ ಕ್ರೂರ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ತಂತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಆದಕಾರಣ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಿಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದಾದಮೇಲೆ ಅಂತಹವನು ಸಾಲ್ವನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತನಾದನೆಂದು ಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಸುರಜನ ಮೋಹನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ) ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಬಾಣಾಸುರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಚಂದ್ರ ಶಿರಸ್ಕನಾಗಿಯೇ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಕಾಲಿಗೆರಗಿದಾಗ ಚಂದ್ರನೂ ಕೂಡ ಕಾಲಿನ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿರುವನಷ್ಟೇ. ಹೀಗೆ ಬಾಣಾಸುರನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನನ್ನು ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸೋಲಿಸಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ದೇವೋತ್ತಮನು. ॥ 42 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಸೃಜಜ್ಜ್ವರಮುಗ್ರತಮಃ ಕ್ಷಯಪ್ರದೋ ಲೀಲಯಾಽಧಿವರಮುಗ್ರತಮಃ ।
ಕ್ರೀಡಾಮಾತ್ರಂ ವಿಶ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯನ್ನಾತ್ಮನಃ ಸವಿಹರಕಮಾತ್ರಂ ವಿಶ್ವಮ್ ॥
॥ ೪೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಅನೇಕಾನೇಕ ಬಾಣಾಸುರನ ಭೃತ್ಯರಾದ ಉಗ್ರದೈತ್ಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ತಮಸ್ಸನ್ನು

ಹೊಂದಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ರುದ್ರನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ ರಮಾರಮಣನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅತೀತಾನಾಗತ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಿಕರಾದ ಗರುಡ, ರುದ್ರ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಸರ್ವಜಗತ್ತನ್ನು ಕ್ರೀಡಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದವನು ಬಾಣಾಸುರನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವಪ್ರೇರಿತವಾದ ಶೈವಜ್ವರವನ್ನೂ ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೈಷ್ಣವಜ್ವರವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಾಣಾಸುರನಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಉಷಾಪತಿಯಾದ ಅನಿರುದ್ಧನನ್ನು ಬಾಣಾಸುರನ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದನು. ॥ 43 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯಾವೇಶೋರುಬಲಾನ್ನ್ಯಹನತ್ಪಾರ್ಥೋಽಸುರಾನ್
ಪ್ರಜೇಶೋರುಬಲಾನ್ ।
ವರದಾನಾದಸ್ಯೈವ ಜಗತ್ಪ್ರಭೋರೀರಣಾತ್ಸಮನುಗತನಾದಸ್ಯೈವ॥ ೪೪ ॥

ಅ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆವೇಶನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ, (ನಾನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ಯಂತ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಗೆಲ್ಲುವವನಿಲ್ಲ ಎಂಬ) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವರದಿಂದಲೂ, ಪಾರ್ಥಶಬ್ದಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನಾದ ಜಗತ್ಪ್ರಭುವಾದ ತನ್ನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೂ, ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಜಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ನಿವಾತಕವಚಾದಿ ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿರುವನೋ, (ಅಂದರೆ- ಭೀಮ ಅರ್ಜುನಾದಿಗಳು ಅಸುರಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸಂಹರಿಸಿದ್ದು, ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ. ಅವರು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಭೂತರು.) (ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮನು.) ॥ 44 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯಾವೇಶಾತ್ಸ ಬಲಃ ಪ್ರಚಕರ್ಷ ಪುರಂ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಚೇಶಾತ್ಸಬಲಃ ।
ಕುರುಪತಿನಾಮ ನು ಯಮುನಾಽಽಕೃಷ್ಟಾ ಯೇನಾಹುರರ್ಘ್ಯಮತನು
ಯಮುನಾ ॥ ೪೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಶುಕ್ಲಕೇಶರೂಪದ ಆವೇಶಪ್ರಯುಕ್ತವೇ ಬಲರಾಮನು ಹಸ್ತಿನಾವತೀ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಸೆಳದನೋ, ಆಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಗಳಾದ ಲಕ್ಷಣೆಯ ವರನಾದ ಸಾಂಬನಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಹೋಗಿರುವನೋ. ಅನಂತರ ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ನದಿಯನ್ನು ನೇಗಿಲಿನಿಂದ ಸೆಳೆದಿರುವನೋ, ಆ ಬಲರಾಮನನ್ನು ರುದ್ರ ನಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯನನ್ನಾಗಿ ವೈದಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ, ಬಲರಾಮನು (ಅಂತಹ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದು.) ॥ 45 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಬಲವಾನ್ ಕ್ರೋಧವಶಾನ್ನಿನಾಯ ನಾಶಂ ವೃಕೋದರಃ ಕ್ರೋಧವಶಾನ್।
ಲೇಭೇಽಚಾನ್ಯಾ ಗಮ್ಯಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ಧಾಮ ಚಾನ್ಯಾಗಮ್ಯಮ್ ॥೪೬॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹ ಬಲವುಳ್ಳ ಭೀಮಸೇನನು, ಕ್ರೋಧವಶಾಖ್ಯ

ಅಸುರರನ್ನು ಹರಿದ್ರೋಹಿಗಳೆಂಬ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿರುವನೋ, ಬರುವ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವ ದ್ರೌಪದಿಯ ಪ್ರೇರಣಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಹೊಂದಲಶಕ್ಯವಾದ ಕುಬೇರನ ಅಲಕಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಗಮ್ಯವಾದ ಸೌಗಂಧಿಕ ಪುಷ್ಪಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ (ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮನು) ॥ 46 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಬಲಭಾರವಹತ್ವಾನ್ನಾಚಲದುರಗಾದಿಭಿಃ ಸುಭಾರವಹತ್ವಾತ್ ।
ಧರ್ಮಾದರಿಹಾಽಪಿ ಪದಂ ಭೀಮೋ ಯೇನೈವ ಸಾಹಸಂ ರಿಹಾಽಪಿ ಪದಂ ॥ ೪೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ನಹುಷನ ಧರ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಂದಲಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಯಾವ ಭೀಮನು ಮುನಿ ಮೊದಲಾದವರು ಕೊಟ್ಟ ಸಾಹಸೀ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ ಅಶಕ್ತನಾಗಿ ತಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದುದಲ್ಲ, (ಅಂದರೆ ಆ ಮುನಿಗಳು ಭೀಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇನೇ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು.) ಅಂತಹ ಭೀಮನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ನಿಂತಿರಬೇಕೆಂಬ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞಾರೂಪ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಸರ್ಪರೂಪ ನಹುಷ, ಯಕ್ಷರೂಪಿ ಧರ್ಮ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಇವರಿಂದ (ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದಾಗ್ಯೂ) ಬದ್ಧನಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದರೂ ಚಲಿಸಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ವೈರಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಾದರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಪಾದಿತ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವಲ್ಲದ ಕಾರಣ ನಹುಷ ಧರ್ಮರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಹೇಳಿಯೂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಯೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ॥ 47 ॥

ಮೂಲ ॥ ನ ಹಿ ನಹುಷೋಽಲಂ ನಹಿತುಂ ಧರ್ಮೋ ದ್ರೌಣಿಸ್ತಥೇತರೋಽಲಂ ನಹಿತುಂ ।
ನೋ ರಾಟ್ಕರ್ಣೋ ಬ್ರಹ್ಮವರೀ ಯೇನ ಧ್ವಸ್ತೋಽಸ್ತ್ರಮುಗ್ರಹೀತ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮವರೀ ॥ ೪೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಭೀಮನು ಉಪೇಕ್ಷಾ ಮಾಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನ, ಜರಾಸಂಧಾದಿಗಳು ವರಬಲವುಳ್ಳವರಾದರೂ ಭೀಮನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥರಾಗದೆ ತಾವೇ ಹೇಗೆ ಧ್ವಸ್ತರಾದರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಉಪೇಕ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಹುಷನಾಗಲೀ, ಧರ್ಮರೂಪಯಕ್ಷನಾಗಲೀ, ನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಾಗಲೀ ಆ ಭೀಮನನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತರಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ- ದುರ್ಯೋಧನ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟರಾಜರ ಸಮುದಾಯವು, ಪರಶುರಾಮನ ವರವುಳ್ಳ ಕರ್ಣನು, ಬ್ರಹ್ಮನ ವರವುಳ್ಳ ಜರಾಸಂಧನೂ ಕೂಡಾ ಭೀಮನಿಂದಲೇ ಪರಾಜಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯವನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೂ ಪರಾಜಿತನಾಗಿಯೇ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. (ಅಂದರೆ- ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಧವು ನಿಂದ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಭೀಮನು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳನ್ನೆಂಬಂತೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಪರಾಜಿತನಾಗಿಯೇ ಪಾಂಡವರ ವಂಶವನ್ನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಭೀಮನು ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಬದ್ಧನಂತೆ ತೋರಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು. ಭೀಮನು ಉಪೇಕ್ಷಾಮಾಡಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತವೋ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಭೀಮನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲ್ಲ.) ॥ 48 ॥

ಮೂಲ ॥ ಕ್ಷಾತ್ರಂ ಧರ್ಮಂ ಸ್ವವತಾ ಗುರುವೃತ್ತ್ಯೈ ಕೇಶವಾಜ್ಞಯಾ ಚ ಚರಮಂ ಸ್ವವತಾ।
ಸರ್ವಂ ಸೇಹೇಽಮನಸಾ (ಮನಸಾ) ಭೀಮೇನೇಶೈಕಮಾನಿನಾ ಹೇಮನಸಾ ॥ ೪೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧದೀಕ್ಷರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬುದ್ಧ್ಯನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿರುವವರೂ, ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯರೂ, ಆದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಾಯು ಅವತಾರಭೂತರಾದ ಭೀಮಸೇನದೇವರು ಮಹಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞೆ ಪರಿಪಾಲನೆಗಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮರಾಜಾದಿ ಗುರುಗಳ ಅನುಸರಣೆಗಾಗಿಯೂ ವೈರಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಅನಿಷ್ಟವು ತುಚ್ಛ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವೈರಿಗಳು ಮಾಡಿದ ದಂಡಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳನ್ನು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರಾಜಾದಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸುವವನಂತೆಯೇ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ॥ 49 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಭಕ್ತಪ್ರವರೇಣ ಪ್ರೋತಃ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಸ ಕೀಚಕಃ ಪ್ರವರೇಣ ।
ಪತಿತಾಸ್ತಸ್ಯ ಸಹಾಯಾಃ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಥೇ ಮಾನಿನಃ ಸಮಸ್ಯ ಸಹಾಯಾಃ ॥ ೫೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೂ, ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಆದ ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕೀಚಕನನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ ಶಿರಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಗುದದಲ್ಲಿ) ಹುದುಗಿಸಿ ಸಂಹರಿಸಿರುವನು. ಆಗ ಕೀಚಕನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗರ್ವಿಷ್ಠರಾದ ಉಪಕೀಚಕರು ದ್ರೌಪದೀ ಸಮೇತ ಕೀಚಕನ ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲುದ್ಯುಕ್ತರಾದಾಗ ಅವರನ್ನು ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ 50 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಭಕ್ತ್ಯಾಽನುಗೃಹೀತೌ ಪಾರ್ಥೌ ಭೀಮಶ್ಚ ಗೋಽನೃಪೌ ನು ಗೃಹೀತೌ ।
ಋಣಮುಕ್ತ್ಯೈ ಸುವ್ಯತ್ಯಸ್ತ್ಯೈ ಕ್ರಮಶೋ ವೀರಾವಮುಂಚತಾಂ ಸುವ್ಯತ್ಯಸ್ತ್ಯೈ ॥ ೫೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ವೀರರಾದ ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ 1 ಸಂವತ್ಸರ ಪರ್ಯಂತ ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿರಾಟರಾಜನು ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಆ ಋಣ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿರಾಟರಾಜನು ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಪಾಂಡವರು ಭೃತ್ಯರೂ ಆಗಿರುವರು. ಅದು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಪಾಂಡವರು ತಂತಮ್ಮ ರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತಿರಲು ಪಾಂಡವರು ಪ್ರಭುಗಳೂ ವಿರಾಟರಾಜನು ಭೃತ್ಯನೂ ಆಗುವರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ಭೃತ್ಯಭಾವವು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದ

ಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕೌರವರ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದ ಗೋವುಗಳ ಸಮುದಾಯ, ಮತ್ಸ್ಯರಾಜ ಇವರನ್ನು ಪ್ರಥಮ ದಿನ ಭೀಮಸೇನನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ಮರುದಿನ ಅರ್ಜುನನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ॥ 51 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಭಕ್ತ್ಯಾಽಮಿತಯಾಽಲಂ ಕೃಷ್ಣಾ ಕಾರ್ಯೇ ವಿವೇಶ ಕೃಷ್ಣಾಕಾರ್ಯೇ ।
ಯಾಮೀರಾರ್ಥತನುತ್ವಾನ್ನಾಪಾದ್ಭೀಮಾದೃತೇಽಪಿ ನಾಽಪಾದ್ಭೀಮಾತ್ ॥
॥ ೫೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ವಾಯುದೇವರ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾದ ಕಾರಣವೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪಾಲಕನಿಲ್ಲದಿರುವ ಶತ್ರು ಭಯಂಕರನಾದ ಅಕಾರ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ''ತ್ವಾಂ ನಾನ್ಯೋ ಮಾರುತಾತ್ ಸ್ಪೃಶೇತ್'' ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರವಾಗಿಯೂ, ಯಾವ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಭೀಮನ ಹೊರತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಯಾವ ಪುರುಷನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರನೋ, ಅಂತಹ ದ್ರೌಪದಿಯು ದುಶ್ಶಾಸನನು ತನ್ನ ಸೀರೆ ಸೆಳೆದಾಗ ಅಮಿತವಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ''ಹಾ ಕೃಷ್ಣ ದ್ವಾರಕವಾಸ ಕ್ವಾಸಿ ಯಾದವನಂದನ'' ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಭಗವದಾಹ್ವಾನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಳಾದಳು. ॥ 52 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಾಂ ಸ್ಪ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಂತಮಜಾತಶತ್ರುಂ ನ್ಯವಾರಯತ್ಸ್ವಃಸ್ಥಮಜಾತಶತ್ರುಂ ।
ಶಂರೂಪಾನೇ ನಿತ್ಯರತೇರಿಯಂ ಶ್ರೀರಿತಿ ಸ್ಮ ದೇವೇಟ್ ಯದಿತೇರಿಯಂ ಶ್ರೀಃ
॥ ೫೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸುಖಸ್ವರೂಪನಾದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರತಿಯನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಲ್ಲದಿರುವ ಧರ್ಮರಾಜನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವಾಗ ದ್ರೌಪದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾದಿಗಳ ಆವೇಶವಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮೊದಲಿನ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ಆತನನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನು ಇತರರ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯಳಾದುದರಿಂದ ತಡೆದನು. ಧರ್ಮರಾಜಾದಿಗಳು ಮೊದಲು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ದ್ರೌಪದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾದಿಗಳ ಆವೇಶವಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಧರ್ಮರಾಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರ ಆವೇಶವಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ದ್ರೌಪದಿಯು ಆ ಧರ್ಮರಾಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶಯೋಗ್ಯಳಾಗಿದ್ದಳು. ॥ 53 ॥

ಮೂಲ ॥ ಮನಸಾಮನಸಾಽಮನಸಾ ಮನಸಾಯಮನಂತಮಜಸ್ರಮವೇದನು ಯಾ ।
ವಿಲಯಂ ವಿಲಯಂ ವಿಲಯಂ ವಿಲಯನ್ನಿಖಿಲಂ ತ್ವಶುಭಂ ಪ್ರಚಕಾರ ಚ ಯಾ
॥ ೫೪ ॥

ಅರ್ಥ ॥ (ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವವರ) ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನೂ ದುಃಖವನ್ನು ವಿಶೇಷತಃ ಕೊಡತಕ್ಕುದೂ, ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಪಾಪವನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸುವವನೂ, ತ್ರಿವಿಧಪರಿಚ್ಛೇದವಿಲ್ಲದವನೂ ಆದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಘ್ರಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ ಸರ್ವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೂ ಆದ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದೊಡಗೂಡಿಯೇ ಫಲೇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದೇನೇ ಸರ್ವಥಾ ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನೂ ದೇವೇಂದ್ರನು ತಡೆದನು. 54

ಮೂಲ ॥ ಸೋಽಗಾದ್ದೂತಮುಖೇನ ಪ್ರಭುಣೇದಂ ವರ್ತತೇ ಯದೂತಮುಖೇನ ।
ಪಾರ್ಥಾರ್ಥೇ ಬಹುತನುತಾಂ ಯತ್ರ ಪ್ರಾಕಾಶಯತ್ಸ್ವಯಂ
ಸಬಹುತನುತಾಮ್ ॥ ೫೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕನಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾರ್ಥಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಂಡವರ ಕುಲವನ್ನೇ ರಕ್ಷಿಸಿರುವನೋ, ಕೌರವರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ತಾನು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯನೆಂಬುವುದನ್ನು ಪ್ರಕಟೀಕರಿಸಲೋಸುಗ) ಗುಣಪೂರ್ಣಗಳಾದ ಅನಂತರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿರುವನೋ, ಯಾವ 2 ಸೈನ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು (ತಾನೇ ಸರ್ವಸಂಹಾರಕನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲೋಸುಗ, ಪ್ರಕಟೀಕರಿಸಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರ ದೌತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕುರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೌರವರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವನು. ॥ 55 ॥

ಮೂಲ ॥ ಗುರುಕರ್ಣನದೀಜಾದೀನವಧೀಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಬಲೇನ ಜನದೀಜಾದೀನ್ ।
ಶಕ್ತ್ಯಾ ನಿಜಯಾ ಪರವಾನ್ ಸ್ವಜನಾನುದ್ರೇಚಯನ್ನನಂತಯಾಽಪರವಾನ್ ॥
॥ ೫೬ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಲೋಕಮಾತೆಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸುವವನೂ, ಸ್ವಜನರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು (ಸಂಪತ್ತನ್ನು) ಹೊಂದಿಸಿ ಕೊಡುವವನೂ, ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ, ವಸ್ತುತಸ್ತು ದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನಾದುದರಿಂದ ದ್ವೇಷ್ಯ ಶತ್ರುಗಳಿಲ್ಲದವನೂ, ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುವವನೂ, ವಸ್ತುತಃ ಅನಂತಾನಂತ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ, ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟದಿಂದಲೇ ಹರಣಮಾಡಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ 56 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯಸ್ಯ ಸುನೀತಿಸಹಾಯಾನ್ನರಿಪೂನ್ಮೇನೇಽರ್ಜುನಃ ಸಮೇತಸಹಾ ಯಾನ್ ।
ಅಕರೋಚ್ಚಾಸು ಪರಾಸುಪ್ರತತಿಂ ಸೇನಾಸು ಧಾವನಾಸುಪರಾಸು ॥ ೫೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾರಥ್ಯದಿಂದಲೂ, ತತ್ತತ್ಕಾಲೋಚಿತ ಶೋಭನ ನೀತಿರೂಪ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಸೇನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಬಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡದೆ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಜುನನು ಇದಿರುಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಇವರು ತನಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮತ್ತೂ ಓಡಿ ಹೋಗಿಯಾದರೂ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಂಬ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮನಿರತರಾಗಿ ಇದಿರು ಬಂದ ಈ ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರನ್ನು ಮೃತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ॥ 57 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯೇನ ಜಯದ್ರಥಮಾರಃ ಪಾತ್ರಾ ಶತ್ರೂನವಾಪತದ್ರಥಮಾರಃ ।
ಯದ್ವಿರಹಾದಪಿ ದೇಹೇ ಸ ರಥಃ ಶಶ್ವತ್ಸ್ಥಿತೇಃ ಸದಾದಪಿ ದೇಹೇ ॥ ೫೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸಾರಥಿಯಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನು ರಥದ ಶೋಭೆಯಿಂದುಂಟಾದ ಸುಖವಿಶೇಷವುಳ್ಳವನೋ ಅಂತಹ ಸಾರಥಿಯಾಗಿದ್ದು ರಕ್ಷಿಸುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನು ಜಯದ್ರಥನನ್ನೂ ಬೇರೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿರುವನೂ ಹರಿಯ ಅಧೀನ ಶೋಭೆಯುಳ್ಳ ಆ ರಥವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತು. (ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಾಹ್ಯರಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸುಖವುಳ್ಳವನಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ) ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಥಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿದ್ದ ಪ್ರಯುಕ್ತವೇ ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸುಖವಿಶೇಷವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ 58 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದ್ಭರಿತೋ ಭರತಾಭಃ ಪ್ರಭುರಂಭಾಭಾವಿತೋಽಭಿಭರತಾಭಃ ।
ಭೀಮೋ ರಭಸಾಽಭಿಭವೀ ಪ್ರಸಭಂ ಭಾಭಾಭಿಭೂರ್ಭಾಸಾ ಭಿಭವೀ ॥
॥ ೫೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಭೀಮಸೇನನು ಭರತನಾಮಕ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿಯೇ ತಾನು ಭರತಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಭರತಕುಲವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿರುವನೋ ಸರ್ವದಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ರಮಾದೇವಿಯ ಕೃಪಾಪಾತ್ರನೋ, ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮೆರೆದವನೋ, ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದಲೂ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದವನೋ, ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪರಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನೋ, ಅತಿಸೌಂದರ್ಯ, ಮಹಾಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿರುವ ಅಭಿಮನ್ಯು ಘಟೋತ್ಕಚರಧೀನರಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೋ. (ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಭೀಮನು ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು.) ॥ 59 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯದನುಗ್ರಹಪೂರ್ಣತ್ವಾದ್ಭೀಮಃ ಸರ್ವಾನರೀನನಹಿಪೂರ್ಣತ್ವಾಽತ್ ।
ಅದಹದ್ಬಾಹುಬಲೇನ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಾವಾಹಿತಾನ್ನಿಜಾಹುಬಲೇನ ॥ ೬೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರನ್ನು ತನ್ನ ದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸುವವನೂ. 'ನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ಹರಿಃ ಕರ್ತಾ ತತ್ಪೂಜಾ ಕರ್ಮಚಾಖಿಲಂ' ಎಂಬ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನೂ, ಆದ ಭೀಮನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹವುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದಲೇ ನರಸಿಂಹನ ಆಹ್ವಾನರೂಪವಾದ ಮನ್ಯುಸೂಕ್ತದಿಂದ ನೃಸಿಂಹರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ (ವೈರಿಬಲವೆಂಬ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಿಸಿ) ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ॥ 60 ॥

ಮೂಲ ॥ ಕೃಷ್ಣಾಭೀಮಾಪ್ತತಮಃ ಶೀರ್ಣಂ ಯೇನ ಸ್ವಕೀಯಹೃದಯಮಾಪ್ತತಮಃ ।
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸುತಾನವಧೀದ್ಭೀಮೇನ ಸ್ಥಾಪಿತೋ ಮನಸಿ ಸುಸುತಾನವಧೀತ್ ॥
॥ ೬೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಯಾವ ಭೀಮಸೇನನು ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿರುವನೋ ಯಾವನು ತನ್ನ ಯಾ ಸ್ವಕೀಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾದುದನ್ನು

ಸಮರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಇರಿಸಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಭೀಮನ ಕೈಯಿಂದ ದ್ರೌಪದೀ ಭೀಮರಿಗೆ ಅತ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜರ್ಝರಿತರಾದ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಸಿದನು. ॥ 61 ॥

ಮೂಲ ॥ ಭೀಮವಿಪಾಟಿತದೇಹಾನದರ್ಶಯತ್ಸ್ವಾನರೀನ್ವಿಪಾಟಿತದೇಹಾನ್ ।
ಕೃಷ್ಣಾಯಾ ಹಿತಕಾರೀ ಸಮ್ಯಗೀರಪ್ರಿಯಃ ಸದಾಽಹಿತಕಾರೀ ॥ ೬೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸದಾ ತನ್ನ ಭಕ್ತಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನೂ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಗೆ ಮುಖ್ಯತಃ ಪ್ರಿಯನಾದ ಕಾರಣ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭೀಮನಿಂದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ದೇಹಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಅಂತಹ ದೇಹಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಕಾಗೆ, ನರಿ, ನಾಯಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಾದಿಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸುವವರೂ ಆದ ಪತಿತರಾದ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ॥ 62 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅಥ ಹರಿಣಾಽಪೀತಬಲಂ ದ್ರೌಣೇರಸ್ತ್ರಂ ಮಹಾರಿಣಾ ಪೀತಬಲಂ ।
ದಧತಾ ವಾಸೋಽಮರಣಂ ನೀತಂ ಚಕ್ರೇಽಭಿಮನ್ಯುಜಂ
ಸೋಮರಣಮ್ ॥ ೬೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉತ್ತರಾದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ತಾನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮರಣರಹಿತನೂ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಅಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯಭೂತನು ಆದ ಅಭಿಮನ್ಯು ಪುತ್ರನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನನ್ನು ಗರ್ಭದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಗರ್ಭ ಪೋಷಕನೂ ಸುದರ್ಶನಧಾರಿಯೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಹಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೋಪೇತವಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕುಂದಿಸಿದನು. ॥ 63 ॥

ಮೂಲ ॥ ತಸ್ಯ ಚ ರಕ್ಷಾ ಸುಕೃತಾ ಜನಾರ್ದನೇನೇಶಶೇಷಕೇಕ್ಷಾಸುಕೃತಾ ।
ಪಾರ್ಥೇಷು ಪ್ರೇಮವತಾ ನಿತ್ಯಂ ಭರ್ತ್ರಾಽಸುತಾಸುವಿಪ್ರೇಮವತಾ ॥ ೬೪ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ರುದ್ರ ಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೇ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ, ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷತಃ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವವನೂ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪವನ್ನು ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನನ್ನು ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. (ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ವಿಷ್ಣುರಾತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ॥ 64 ॥

ಮೂಲ ॥ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಮಂ ಪ್ರಾದಾದ್ಭೀಷ್ಮಗತಃ ಸ್ತುತಿವಿಮೋಕ್ಷಚರಮಂ ಪ್ರಾದಾತ್ ॥
ಪಾಂಡುಸುತಾನಾಮಧಿಕಂ ಚಕ್ರೇ ವೇದಂ ಗುಣೋತ್ತರಂ ಸ್ವನಾಮಧಿಕಮ್ ॥
॥ ೬೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡದಿರುವ ಕೌರವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿ ಅವರ ಮೂಲಕ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾದ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಪದೇಶಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಋಗಾದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿರುವ ಕೆಲವು ಭಗವದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದೂ, ಪಾಂಡವರ ಚರಿತ್ರೆ ಪ್ರತಿಪಾದಕವೂ, ಬಹ್ವರ್ಥ ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸ ರೂಪವು ಆದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಋಗಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವನ್ನಾಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ॥

ವಿ ॥ ''ಅಧಿಕಂ=ಋಗಾದಿವೇದಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಉತ್ತಮಂ..... ಗುಣೋತ್ತರಂ=ಉತ್ತರಾಃ= ಉತ್ಕೃಷ್ಟಾಃ ಗುಣಾಃ=ಭಗವದ್ಗುಣಾಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಾ=ಯಸ್ಯ ಸಃ=ಗುಣೋತ್ತರಃ=ತಂ ಋಗಾದಿವೇದಾನುಕ್ತ ಸ್ವಗುಣಪ್ರತಿಪಾದಕಮಿತಿಯಾವತ್. ಸ್ವನಾಮಧಿಕಂ=ಸ್ವಸ್ಯ ನಾಮಾನಿ=ವಿಶ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಃ=ಇತ್ಯಾದಿ ಸಹಸ್ರನಾಮಾನಿ ಧೀಯಂತೆ ಅಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ ಸ್ವನಾಮಧಿಃ ಸ್ವನಾಮಧಿರೇವ ಸ್ವನಾಮಧಿಕಃ.... ತಥಾ ಚ ಭಾರತರೂಪೋ ವೇದಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇದಾನುಕ್ತಸ್ವಗುಣಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಬಹ್ವರ್ಥ ಸಹಸ್ರನಾಮವತ್ತ್ವಾಚ್ಚ ಋಗಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಯೋತ್ತಮಃ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾನಿತಿ ಭಾವಃ'' ಎಂದು ಯಾದುಪತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ॥ 65 ॥

ಮೂಲ ॥ ತೇನಾವಾಪಿ ಸುಜಾತ್ಯೈರ್ಹಯಮೇಧಸ್ತುರಗಾವರ್ತನೇಽಪಿ ಸುಜಾತ್ಯೈಃ ।
ಪಾಂಡುಸುತ್ಯೈಸ್ಸವಸೂಕ್ತೈರಾಪ್ತೈರ್ವ್ಯಾಸಾತ್ಮನಾ ಚ ಸುಸವಸೂಕ್ತೈಃ ॥ ೬೬ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸಮೀಚೀನವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಡಕು ಇಲ್ಲದೆ ಹೊಂದಿದವರೂ, ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಧನಾಧಿಪ ರುದ್ರ ದೇಹಾಂತರ್ಗತ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೂ, ಅಥವಾ ಧನಾಧಿ ಪರುದ್ರಾಂತರ್ಗತನಾದ ಪರಶುರಾಮನೇ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ, ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮನನ್ನೇ ಶರಣುಹೊಂದಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದವರೂ, ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಪಾಂಡವರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ॥ 66 ॥

ಮೂಲ ॥ ತದನು ಸುಪಾಂಡುತನೂಜೈಃ
ರೇಮೇ ಕ್ಷ್ಮಾಂ ಪಾಲಯನ್ ಸುಪಾಂಡುತನೂಜೈಃ ।
ಅನುಪಮಸುಖರೂಪೋ ಜಃ ಪರಮಃ ಶ್ರೀವಲ್ಲಭಃ ಸತಿ ಸುಖರೂಪೋಽಜಃ
॥ ೬೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಅಸದೃಶಸುಖಸ್ವರೂಪ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಆಕಾಶದಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟನೆಂದು ಜ್ಞೇಯನೂ, ನಿತ್ಯಮುಕ್ತನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶುದ್ಧಬಾಹುದೇಹಗಳಿಂದ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪಾಂಡವರಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ 67 ॥

ಮೂಲ ॥ ಸುಗತಿಂ ಚರಮಾಮದದಾನ್ನಿಜಯೋಗ್ಯಾಂ
ಜ್ಞಾನಿಸುತತಿಂ ಪರಮಾಮದದಾತ್ ।

ಪಾರ್ಥಾನಾಂ ಸಯದೂನಾಂ ಸ

ಪಿತೃಪ್ರೇಷ್ಯಾದಿನಾಮಿನಾಂ ಸಯದೂನಾಮ್ ॥ ೬೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಯು ಶೇಷ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗರುಡಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗೂ ಸಂಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ವಸುದೇವಾದಿ ಪಿತೃಗಳೂ ಉದ್ಧವಾದಿ ದೂತರೂ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದಿ ಪುತ್ರರೂ, ಬಲರಾಮಾದಿ ಭ್ರಾತೃಗಳೂ ಇರುವ ಯಾದವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ವಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಯುಜ್ಯ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಗತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ॥ 68 ॥

ಮೂಲ ॥ ರೇಮೇ ತತ್ರಾಪಿ ಸುಖೀ ಪರಮೋಽನಂತೋ ನನಂದ ತತ್ರಾಪಿ ಸುಖೀ ।
ಪ್ರಾಣೇನೇಂದಿರಯಾ ಚ ಪ್ರಯುತೋ ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾಗುಣೇಂದಿರಯಾ ಚ ॥
॥ ೬೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರ್ವಥಾ ದುಃಖಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದವನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ದೇಶ ಕಾಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅಂತಶೂನ್ಯನೂ ನಿತ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತ ಆನಂದವುಳ್ಳವನೂ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ, ರಮಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಂಬಂಧವಿರುವವನೂ ಪ್ರಾಣನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು ವೈಕುಂಠಾದಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಗುಣಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ರಮೆಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ॥ 69 ॥

ಮೂಲ ॥ ಏವಂ ಸರ್ವಾಣಿ ಹರೇರೂಪಾಣಿ ಶ್ರೀಪತೇಃ ಸುಪರ್ವಾಣಿಹರೇಃ ।
ಪೂರ್ಣಸುಖಾನಿ ಸುಭಾಂತಿ ಪ್ರತತಾನಿ ನಿರಂತರಾಣಿ ಸುಭಾಂತಿ ॥ ೭೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಯನೂ, ದೈತ್ಯರನ್ನು ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಹರಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡವನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಖಸ್ವರೂಪಗಳೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವುಗಳೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲದವುಗಳೂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾದಿಗಳ ಹೃದಯ ದೊಳಗೂ, ಹೊರಗೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವುಗಳೂ ಆದ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಭಾರತಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಕೃಷ್ಣ ರೂಪದಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ॥ 70 ॥

ಮೂಲ ॥ ರಾಮ ರಾಮ ಮಹಾಬಾಹೋ ಮಾಯಾ ತೇ ಸುದುರಾಸದಾ ।
ವಾದ ಸಾದದ ಕೋ ಲೋಕೇ ಪಾದಾವೇವ ತವಾಸಜೇತ್ ॥ ೭೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಕನೂ, ಭಕ್ತರ ತಾಪತ್ರಯ ಪರಿಹಾರಕನೂ, ಕ್ರೀಡಾರೂಪನೂ, ಸಾಕಲ್ಯೇನ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯನೂ, ಮಹಾಬಲಿಷ್ಠನೂ, ಮಹಾಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಆಜಾನುಪರಿಮಿತ ಬಾಹುಗಳುಳ್ಳ ವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯು ಮುಕ್ತಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಹೊಂದಲಸಾಧ್ಯವು. ಜ್ಞಾನದಾಯಕನೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಭೋಗದಾಯಕನೂ, ದೇವತೆಗಳ ಶತ್ರುಗಳಾದ ದೈತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ತಮಃಪ್ರಾಪಕನೂ ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸತ್ಯಾದಿ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡಾ ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುತ್ತಿರುವನು. ॥ 71 ॥

ಮೂಲ ॥ ಚೇತ್ಸವಾತವ ವೇದಾಪಾಽಕೇ ಲೋಕೋದದ ಸಾದವ ।
ದಾಸರಾದುಸುತೇಯಾಮಾಹೋವಾಹಾ ಮಮ ರಾಮ ರಾಃ ॥ ೭೨ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರ್ವರನ್ನು ಜಯಿಸುವವನೂ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಸರ್ವಜಗತ್ಪ್ರವರ್ತಕನೂ, ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ವೇದವಿಭಾಜಕನೂ, ಸಾಕಲ್ಯೇನ ವೇದಾಗೋಚರನೂ, ಸರ್ವಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ, ಸರ್ವದೋಷವಿದೂರನೂ, ಸರ್ವಜಗದ್ಭಿನ್ನನೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾಯಕನೂ, ಭಕ್ತರ ಭಯಪರಿಹಾರಕನೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಸ್ಯುಗಳದಾಹಕನೂ, ಅಥವಾ ಭಗವದ್ಭಕ್ತ ರಿಗೆ ಸುಖದಾಯಕನೂ ಸೌರ, ಶೈವ, ಗಾಣಪತ, ಶಾಕ್ತೇಯ ಮತನಿರಾಸಕನೂ, ಅನಿಂದ್ಯನೂ, ಕದಾಚಿತ್ ಮೇಷರೂಪ ಶಂಕರನೇ ವಾಹನನಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ, ಇಂತಹ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ನೀನೇ ನನಗೆ ಧನರೂಪನು. ॥ 72 ॥

ಮೂಲ ॥ ದೇವಾನಾಂ ಪತಯೇ ನಿತ್ಯಂ ಮತಂ ಯಸ್ಯ ನ ಜಾನತೇ ।
ತಸ್ಮೈ ದೇವ ನಮಸ್ಯೇಽಹಂ ಭವತೇಽಸುರಮಾರಯೇ ॥ ೭೩ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಕೂಡಾ ಯಾವ ಬುದ್ಧರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ, (ದೇವತೆಗಳು ದಾನವಾದಿಗಳು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ಸುತರಾಂ ಸಿದ್ಧ-) ಬುದ್ಧರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನಾನು ಅಂತಹ, ಅಸುರಘಾತಕನೂ, ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾಯಕನೂ, ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸದಾ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ॥ 73 ॥

ಮೂಲ ॥ ಸಮಸ್ತದೇವಜನಕ ವಾಸುದೇವಪರಾಮೃತ ।
ವಾಸುದೇವ ಪರಾಮೃತ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತೇ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ॥ ೭೪ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಕಲಿಯುಗಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರಾಜರಿಗೆ ಘಾತುಕನೂ, ಸುಖ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಣ ಕ್ರೀಡಾದಿ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸುಖ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಮರಣ ರಹಿತನೂ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನ ಸುಖಗಳಿರುವುದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡವನೂ, ಆದ ಕಲ್ಕಿರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅಥವಾ ಸರ್ವದೇವೋ ತ್ಪಾದಕನೂ, ಸರ್ವರಿಂದುತ್ತಮೋತ್ತಮನೂ, ಶಶ್ವದೇಕಪ್ರಕಾರನೂ, ಆದಿಯುಗಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವ ವಾಸುದೇವನಾಮಕನೂ, ಉತ್ತಮರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕನೂ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ॥ 74 ॥

ಮೂಲ ॥ ದೇವಾದೇ ದೇವಲೋಕಪ ಪೂರ್ಣಾನಂದಮಹೋದಧೇ ।
ಸರ್ವಜ್ಞೇಶ ರಮಾನಾಥ ದೇವಾದೇಽದೇಽವಲೋಕಪ ॥ ೭೫ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಆದಿದೇವನೂ, ಮಹಾಪತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ದೇವಸಮೂಹರಕ್ಷಕನೂ, ಪೂರ್ಣಾ ನಂದದಿಂದ ಸಮುದ್ರತುಲ್ಯನೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಪರರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಸಮಸ್ತ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನೂ ಕ್ರೀಡಾದಿ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನೂ,

ಸರ್ವಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕರ್ತನೂ, ವಿನಾಶವಿಲ್ಲದವನೂ, ಮುಕ್ತರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ, ಅಂತಹ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ॥ 75 ॥

ಮೂಲ ॥ ಯೋ ನಿರ್ಮಮೇಽಶೇಷಪುರಾಣವಿದ್ಯಾಂ
ಯೋನಿರ್ಮಮೇಶೇಷಪುರಾಣವಿದ್ಯಾಂ ।
ಯೋಽನಿರ್ಮಮೇಽ ಶೇಷಪುರಾಣವಿದ್ಯಾಂ ಯೋ
ನಿರ್ಮಮೇಶೇ ಷಪುರಾಣವಿದ್ಯಾಮ್ ॥ ೭೬ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಟರಾದ ಸೂತ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ವಾಯುದೇವರ ಜನಕನೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶೇಷರನ್ನು ಅಥವಾ ರೋಮಹರ್ಷಣ ಪೈಲರಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಕಾಮಶೇಷರನ್ನು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸುವವನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಬಲಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನೂ, ಕಾಮವಿಲ್ಲದವನೂ, ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಟ್ಟವನೂ, ಮಮತಾ ಇಲ್ಲದಿರುವವರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನೂ, ಪ್ರಾಣನಿಗೆ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿರುವ ಅಶೇಷಪುರಾಣ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಭಾರತಿಯರಿಗೆ ಉತ್ಪಾದಕನೂ, ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನೆಂದು ವೇದಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ॥ 76 ॥

ಮೂಲ ॥ ಅನಂತಪಾರಾಮಿತವಿಕ್ರಮೇಶ ಪ್ರಭೋ ರಮಾಪಾರಮನಂತಪಾರ ।
ಮಹಾಗುಣಾಢ್ಯಾಪರಿಮೇಯಸತ್ವ ರಮಾಲಯಾಶೇಷಮಹಾಗುಣಾಢ್ಯ ॥
॥ ೭೭ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ದೇಶ ಕಾಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಚ್ಛೇದವಿಲ್ಲದವನೂ, ಅಸಂಖ್ಯೇಯಾದ್ಭುತ ಅನಾದಿ ಪರಾಕ್ರಮಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಸರ್ವಸಮರ್ಥನೂ, ಸರ್ವಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪಾಲಕನೂ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ ನಿತ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕನೂ, ನಾಶವಿಲ್ಲದವನೂ, ಬಲಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಗುಣಪೂರ್ಣನೂ, ಅನಂತಬಲಜ್ಞಾನಸಮುದಾಯ ಸ್ವರೂಪನೂ, ರಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸರ್ವಗುಣಗಳ ಆಧಿಕ್ಯವುಳ್ಳವನೂ, ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳೂ ಭೃತ್ಯರಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ, ಇಂತಹ ಶ್ರೀನಿವಾಸನೇ (ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಶರಣು ಹೊಂದುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.) ॥ 77 ॥

ಮೂಲ ॥ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ।
ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ಭಾ ॥ ೭೮ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶಕನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಭೂಮ್ಯಾದಿಸರ್ವವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನೂ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟದಾಯಕನೂ, ತತ್ತದ್ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವನೂ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಾದಾನಕಾರಣತ್ವಪ್ರದನೂ ಸ್ವಕೀಯರ ಅತಿ ಸಮೀಪವರ್ತಿಯೂ, ಸುರಾದಿಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯನೂ, ಸುರಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಭೀಷ್ಟದಾಯಕನೂ, ತತ್ತದ್ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ

ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವವನನೂ, ಸಜ್ಜನರಿಂದ ವಿಶೇಷತಃ ನಮ್ಯನೂ ಸರ್ವಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನೂ, ಆನಂದಪೂರ್ಣನೂ, ಸರ್ವದಾ ಸದುಪದೇಶಕನೂ, ಸರ್ವಪೂಜ್ಯನೂ, ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆನಂದ ವಿಸ್ತಾರಕರ್ತನೂ, ತಾನೇ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ, ದುರ್ಜನರ ವಿನಾಶಕನೂ, ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನೂ, ಭಕ್ತರಿಂದ ಗಾನಮಾಡಲ್ಪಡುವವನೂ, ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೋಹಕನೂ, ಸರ್ವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವನೂ, ಸರ್ವಗುಣಪೂರ್ಣನೂ, ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅಜ್ಞಾನತಮೋವಿದಾರಕನೂ, 'ನಾನೇ ಸರ್ವೇಶನು ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆ ಸರ್ವೇಶನಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಹೇಳುವವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವವನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯನೂ, ಸರ್ವರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದವನೂ, ಸಜ್ಜನರಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನೂ, ದೇವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಸುಂದರ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶಕನೂ, ಭಕ್ತರಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ, ಭಕ್ತರಿಂದ ಕೇಳಲ್ಪಡುವವನೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ (ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಶರಣು ಹೊಂದುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.) ॥ 78 ॥

ಮೂಲ ॥ ನೈವ ಪರಃ ಕೇಶವತಃ ಪರಮಾದಸ್ಮಾತ್ತಮಶ್ಚ ಸುಕೇಶವತಃ ।
ಸೋಽಯಂ ಶಪಥವರೋ ನಃ ಶಶ್ವತ್ಸಂಧಾರಿತಃ ಸುಶಪಥವರೋಽನಃ ॥
॥ ೭೯ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಗರುಡಧ್ವಜನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರರಿಗೆ ಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಗಿಂತ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸರ್ವೋತ್ತಮರಿಲ್ಲ, ಈ ಅರ್ಥವು ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತಪ್ತಪರಶುಧಾರಣಾದಿ ರೂಪಶಪಥದಿಂದ ಅವತಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೂ ಪೂರ್ಣಸುಖಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವೇ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕನು. ಆದಕಾರಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಅವತಾರಭೂತರಾದ ನಾವೂ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಾರ್ಗೋಪದೇಶಕರಾದ ಕಾರಣ ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆವು ॥ 79 ॥

ಮೂಲ ॥ ಕೃಷ್ಣಕಥೇಯಂ ಯಮಿತಾ ಸುಖತೀರ್ಥೇನೋದಿತಾಽನೇನೇಯಂ ಯಮಿತಾ
ಭಕ್ತಿಮತಾ ಪರಮೇಶೇ ಸರ್ವೋದ್ರೇಕಾತ್ಸದಾ ನುವತಾಽಽಪ ರಮೇಶೇ ॥
॥ ೮೦ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಅವತಾರಭೂತರಾದ ತನಗೆ ಪ್ರೇರಕನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಭಕ್ತಿಯಿರುವವನೂ, ಸರ್ವದಾ ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ, ಆದ ಆನಂದದಾಯಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿರುವ ಯಮಕ ಮಾಲಿಕಾರೂಪವಾದ (ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವರ್ಣಗಳನ್ನೇ ತಿರುಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನ ಭೇದದಿಂದ ಹೇಳುವಿಕೆಯು ಯಮಕವು) ಈ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಕಥೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಯಾವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನಾನು ಹೊಂದಿರುವೆನು. (ಅಂದರೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶೇಷತಃ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.)॥80॥

ಮೂಲ ॥ ಇತಿ ನಾರಾಯಣನಾಮಾ ಸುಖತೀರ್ಥಸುಪೂಜಿತಃ

ಸು ನಾರಾಯಣನಾ ಮಾ ।

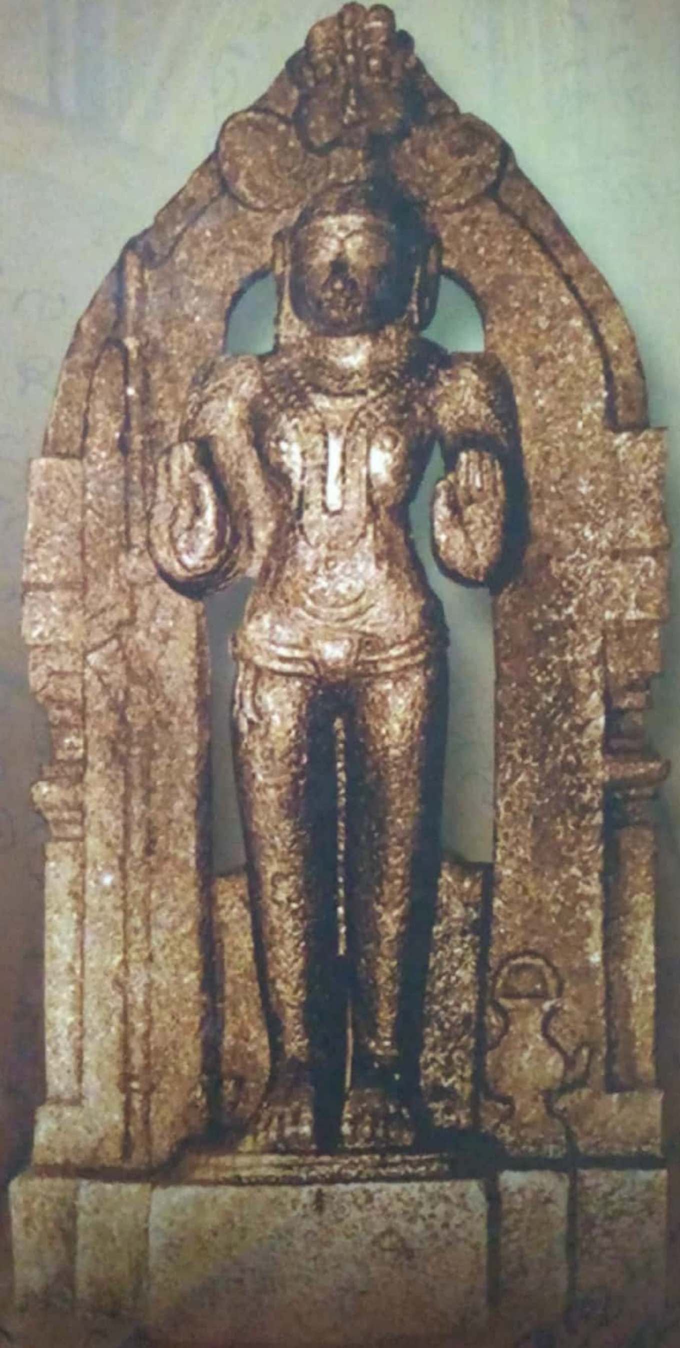
ಪೂರ್ಣಗುಣೈರಧಿಕ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾಭಕ್ತಿಭಿಃ ಸ್ವಧಿಕಪೂರ್ಣಃ ॥ ೮೧ ॥

ಅರ್ಥ ॥ ಆನಂದಾದಿಗುಣಪೂರ್ಣನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ದೋಷವಿರುದ್ಧ ಗುಣಾಶ್ರಯನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನಾರಾಯಣನಾಮ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತನೂ, ಪರಮಪುರುಷನೂ, ಉತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತನೂ, ಆದ ನೀನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನ ಇಚ್ಛಾ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆನಂದತೀರ್ಥನಾಮಕನಾದ ನನ್ನಿಂದ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಯುಕ್ತ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ॥ 81 ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ
ಶ್ರೀಮದ್ಯಮಕಭಾರತಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ॥

ಸುರಶಿಖಾಮಣಿ ಮಧ್ವವಿನಿರ್ಮಿತಂ ಯಮಕಭಾರತಮೇತದಶೇಷತಃ ।
ವಿವರಿತುಂ ನ ಹಿ ಶಕ್ಯಮಥಾಪಿ ತತ್ಕರುಣಯಾ ಕೃತಿರೀಷದಿಯಂ ಮಯಾ ॥
ತಂತ್ರಿ ನಾರಾಯಣೇನಾಸ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಕಾರ್ನಾಟಕೀ ಕೃತಾ ।
ಭೂಯಾತ್ಕುಸುಮಮಾಲೇವ ಪ್ರೀತ್ಯೈ ಮಾಧವಮಧ್ವಯೋಃ ॥
ವ್ಯಾಸಂ ಸರ್ವಗುಣಾವಾಸಂ ವಾಸವೀನಂದನಂ ಪ್ರಭುಂ ।
ಶ್ರೀನಿವಾಸಂ ಸದಾ ವಂದೇ ಭಾಸಮಾನಂ ಹೃದಂಬರೇ ॥

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ

ಶ್ರೀಶ್ರೀಪಾದರಾಜ ಮಠ, ಮುಳಬಾಗಿಲು